

DELI

MARKIZ
OD KARABASA

S francuskog prevela
Jovana Jelenović

Prvo izdanje, 2022

Ova publikacija u celini ili u delovima ne sme se umnožavati, prešampavati ili prenositi u bilo kojoj formi ili bilo kojim sredstvom bez dozvole autora ili izdavača niti može biti na bilo koji drugi način ili bilo kojim drugim sredstvom distribuirana ili umnožavana bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač po odredbama Zakona o autorskim pravima.

1.

Tog dana, na čajanki s plesom kod gospođe Ledik, supruge najmlađeg lekara u Trejaku, okupili su se najviđeniji ljudi tog malog grada.

Domaćica je išla od jednog do drugog, živahna, ljubazna, pomalo izveštačena; lice joj je izražavalo veliku dobrotu, baš kao što je u tom trenutku gospođi Damplem govorila jedna vremešna dama s profilom kože, gledajući parove kako plešu.

Ova druga je, sredovečna plavokosa svelog lica, jedva čujno odobravalala.

Potom je dodala, prezrivo iskrivivši lice:

– Ali je jednako kratke pameti, među nama govoreći!

– O, ništa kraće od mnogih drugih! Bože mili, kako su nezgrapni ovi plesovi! Kad pomislim na one iz svojih vremena! Sad već dalekih!

Gospođa Damplem će visokoparno:

– Treba se prilagoditi, gospođo. Pogledajte moju kći. Tako je ozbiljna, iako se ponaša slobodnije od devojaka u prošlosti.

Stara dama baci pogled ka plavušici koja je već neko vreme kraj prozora ćaskala s mladićem bezizraznog lica, odevenim s pomalo prenatlašenom elegancijom.

– Čini mi se da je vašoj Žanin po ukusu Žan-Pol Moren, draga moja.

– To bi zaista bio muž iz naših snova! Ali kažu da je veliki srebroljubac.

– To im je porodična boljka. Moren otac se za lep miraz oženio, uzevši pride najružniju ženu na svetu.

Gospođa Ledik, koja je prilazila dvema damama, uz osmeh upita:

– O kome je reč? Ko je najružnija žena na svetu?

– Ne poznajete je, majka Žan-Pola Morena, čoveka koji je, reklo bi se, naterao Žanin da sanjari.

Gospođa Ledik se nasmeja.

– Današnje devojke ne sanjare. To su vam stvari iz drugih vremena, draga gospođo Klementje!

– Šteta... Baš šteta. A zbog toga nisu manje vredele, verujte mi! Sanjariti... I ja sam to činila kad mi je bilo dvadeset, što me nije sprečilo da pomognem mužu u upravljanju fabrikom, kad ga je bolest primorala da se pripazi, kao ni da podignem petoro dečice, koja su se dobro i pošteno snašla.

– O, vi ste tako mudra žena! – odvrati gospođa Damplem laskavim tonom. – Što ipak ne znači da vaspitanje u vaše, kao i u moje vreme, nije bilo bez mana.

– Gde to nema mana u ovom jadnom svetu? Mada priznajem da i dan-danas ima ljupkih devojaka, kao što je, na primer, vaša mala rođaka Elen.

Stara gospođa vragolasto pogleda u sagovornicu. Gospođa Damplem se usiljeno zasmejulji, pa podrugljivo uzvrati:

– Elen? Ali ona je staromodna devojka, odrasla uz skute smešno tradicionalne majke, koja je od nje napravila pravu budalastu curu što od svega zazire i ništa ne zna o životu... Povrh svega je i preosetljiva.

– To nije mana, po mom mišljenju. Što se takvog vaspitanja tiče... jasno je da je sirota gospođa Surber pogrešila što je nije bolje pripremila za život, ali svakako nije očekivala da će tako mlada umreti.

Gospođa Damplem prezrivo uzvrati:

– Ja je nisam upoznala, ali zamišljam je beznačajnu kao i kći što joj je.

Gospođa Klementje odmahnu glavom.

– Beznačajnu? Ja ne bih rekla da je Elen baš beznačajna! Nema sumnje da je veoma lepa, prefinjena i ućtiva. Želim joj da nađe nekog mudrog muškarca kojem će se svideti više nego stotinu drugih devojaka!

– Bez miraza? Teško će to ići, draga moja!

– Ko zna?! – odvrati gospođa Ledik. – Što je, u međuvremenu, dok čeka te velikodušne udvarače, ne biste ponekad doveli na naša mala okupljanja? Zabavila bi se, navikla se na ljude i život, ono što joj prebacujete da ne poznaje.

– Zaboravljate da je u velikoj žalosti.

Gospođa Klementje izjavi:

– Prošlo je osamnaest meseci otkako joj je majka umrla.

– Ali ona je i dalje u žalosti. Osim toga, budući da mora da zarađuje za život, čini mi se da bi bolje bilo da se ne navikava na mondenske zabave.

Gospođa Ledik upita:

– A šta će da radi siroto dete?

– Razume se u muziku i mogla bi da daje časove klavira i solfeđa.

– Gde? Ovde ne. Već imamo gospođu Bruar, gospođicu Žersje, gospođicu Kler... A kažu da ova poslednja umire od gladi.

– Stvar je nezgodna, znam; ipak, to je jedino što zna da radi! Ne mislite da je njena majka, žena bez imetka, trebalo da je usmeri na neko malo isplativije zanimanje? Umesto toga, podizala ju je kao bogatu naslednicu... A sad ja moram da je izdržavam.

Tu gospođa Damplem uzdahnu, prevrnuvši oči poput mučenice pomirene sa sudbinom.

– Ipak, malena ima neku penziju – primeti gospođa Klementje.

– Da, ali sasvim malu! Naravno, ja zadržavam najmanje što mogu od toga. Čovek se mora malo žrtvovati za rodbinu...

Zastala je. Iz susedne sobe, gde je služen čaj, izašao je jedan par. Ona je, visoka devojka bezmalo riđe kose i usplamtelih očiju, s provokativnim nemarom nosila haljinu po poslednjoj modi; on je, mladić od tridesetak godina prostačke pojave, bio nadmen i očigledno pun sebe. Devojka je govorila glasno, smejala se pokazujući blistave zube između znalački namazanih usana. Prešli su preko salona kako bi izašli u vrt što se pružao sve do reke.

Gospođa Klementje sastavi smežurane šake na kolenima, promrmljavši:

– Ta Kamij Tremon! Kako može tako da se kompromituje s tim nagojenim Šerveom?!

Gospođa Damplem se zajeđljivo osmehnu.

– Ona traži dobru partiju! Teodor Šerve je kao omađijan, sudeći po rečima njegovih prijatelja. Sa svojom sklonošću ka rasipništvu i mršavim mirazom, lepa Kamij ne bi loše prošla kad bi se udala za jednog od najimućnijih posednika u oblasti.

– On je sin jednog zelenša kojeg su oduvek svi prezirali. I on je budalast, razmetljiv i vulgaran, u pojavi i karakteru. Nadam se da gospođica Tremon nije toliko srebroljubiva da prihvati takvog muža!

– Udaće se za njega, verujte. Privučeni njenom lepotom, udvarači se sklanjaju kad saznaju da ta lepa devojka skoro da nema miraza i nikakve izglede da štogod nasledi, jer će prilično visoka apanaža koju njena majka dobija biti ukinuta kad gospođa umre. Kamij je trezvena devojka, brzo će joj dojaditi da čeka muškarca iz svojih snova i zadovoljiće se debelim Šerveom.

– Blago njoj! Još jedan loš brak u ovom svetu. Onda, napuštam vas. Samo sam nakratko došla, za ljubav svoje dobre susede, gospođe Ledik; ali sad se vraćam u svoje utočište.

Gospođa Ledik je otpratila staru damu do hodnika, ljubazno insistirajući da ova još ostane. Ali gospođa Klementje kroz smeh odvrati:

– Ne, ne, moje staračko lice odudara od sve ove mladosti, pomalo... lakomislene. Svratite sutra do mene, pokazaću vam novu mustru u heklanju. Juče sam održala čas Elen Surber, koja ima zlatne ruke, kao vi. Ah, kako čarobna devojkica, privlačna i čestita!

– Kažu da nije mnogo srećna u kući svojih rođaka Damplemovih.

– I ja to mislim. Ali nikad se ne žali, zato što je ponosna. Žanin je mnogo ljubomorna na nju, primetila sam, a gospođa Damplem joj ne oprašta što je mnogo lepša od njene kćeri.

– Jel' istina da te gospođe imaju više nego skroman imetak?

– Živa istina. Nekada su Damplemovi, veliki zamljoposednici, bili najimućniji u Trejaku i okolini; ali Andre Damplem je, rasipan i nepromišljen, toliko zanemario sopstvene interese da je bio prinuđen, malo-pomalo, da proda sve najbolje posede, a zatim se preselio u svoju kuću u Trejaku da živi od ono malo imetka što mu je ostalo.

– Čula sam da mu i žena mnogo troši i da je umnogome doprinela njihovoj propasti.

– Da, da, istina je. I ona je i te kako odgovorna za sve to, kao i za izgnanstvo svog pastorka.

– Nije se slagala s njim, zar ne?

– Nema sumnje da nije. Lorenzo je, vatrene naravi i pomalo prek, nesklon autoritetima, ali vispren i odan, mrzeo maćehu, koja je oduvek pribegavala okolišanju i lukavstvima,

a njemu je bilo jasno da ona ima poguban uticaj na njegovog oca, čoveka previše slabe volje. Sudeći po pričama, bilo je mnogo razmirica među njima, toliko da se u svojoj osamnaestoj momak prijavio u vojsku i otišao za Maroko. Kad mu je otac umro, on je ležao u bolnici, jer je bio teško ranjen u odbrani jednog utvrđenja. On i beležnik su razmenili nekoliko pisama kako bi se mogle obaviti formalnosti, ali se momak ovamo nije više vraćao. Gospođica Amber, kojoj je bio veoma privržen, dobila je pre četiri godine pismo u kojem je obavestava da odlazi za Južnu Afriku, gde je rešio da potraži sreću. Otad nema nikakvih vesti o njemu. Da li je još živ? Niko ne zna. Gospođa Damplem i dalje živi u kući koja pripada njemu, njenom pastorku. Mislim da joj nije ostalo gotovo ništa od nasledstva koje joj je muž ostavio. Živi od oskudnih prihoda koje dobijaju njena maloletna deca. Ipak, lepo žive, ona i kćerka svake sezone šiju nove haljine.

– Kažu da je do guše u dugovima.

– Mogu da zamislim! Ali kad joj ponestane izgovora, sve će otići na doboš.

– Ako je taj momak živ, svakog dana bi mogao da dođe i traži svoje.

– Naravno! Ah, mogu da zamislim kako će ga lepo dočekali! To bi vredelo videti!

Stara dama se bezglasno nasmeja.

– Gospođa Damplem ga nije trpela. Čak i kad je govorila o njemu, nazivala ga ja „pustolovom“. Uvek je naglas prčala da je on na svoju ruku, da nikad ništa od njega neće biti.

– Slažete se s njom?

– Zapravo ne. Ne poričem da ima tešku narav, volju koju je teško pripitomiti; učio je kad on hoće, umnogome se uzdajući u svoju visprenost i dobro pamćenje i više od svega je voleo sport. Niko ovde nije jahao kao on. Ali ja sam oduvek podozrevala

da se ispod te buntovne spoljašnosti krije nežno srce i izuzetna čestitost. Pod nečijim dobrim vođstvom, taj momak bi možda postao valjan čovek. Zaista bih volela ponovo da vidim lepog Lorenca. Uistinu lep momak! Imao je oči na majku, siroticu iz propale plemićke porodice, kojom se Andre Damplem oženio iz ljubavi. Zapravo, Lorencovo plemićko poreklo bilo je jedan od razloga netrpeljivosti njegove maćehe prema njemu. U sirotij gospođi Damplem steklo se sve ono nedostojno! Ali dosta je, ogrešismo se o milosrđe! Osim toga, eno gospođe Lorio, koja vas traži. Bez sumnje želi da vam kaže nešto pakosno na račun vašeg okupljanja. Ali vi se ne dajte obeshrabriti, draga moja!

2.

Tog istog dana, sat kasnije, jedan mladić je na stanici Trejak sišao iz vagona treće klase. Bio je visok, vitak, skladno građen; seljak koji je radio u polju nedaleko odatle gledao ga je kako prolazi i nije mogao da ne uzvikne, na najizraženijem akcentu tog kraja: „Ljudi moji, zgodnog li momka!“ Putnik, koji je nosio stari kofer neodređene boje, krenuo je ka izlazu sa stanice. Njegov siguran, otresit korak, čvrste autoritativne usne, izvesna nadmena hladnoća na mršavom, preplanulom licu i u dubokim crnim očima, ukazivali su na jaku volju i otkrivali samouverenog čoveka, naviklog da upravlja, zapoveda.

Ne mareći za radoznale poglede, prišao je čuvaru prtljaga, pa mu predao priznanicu, pokazavši na stari i dotrajao putnički kovčeg.

– Možete li mi ga doneti do kuće Damplemovih?

Činovnik uzviknu:

– Klemare! Dođite.

Jedan starac im priđe, pogleda putnika, pa razrogačivši oči od iznenađenja promuća:

– Bog te vidô! Da l' mi se to priviđa? Ovaj je isti gospodin Lorenzo!

Na mladićevim usnama ukaza se osmeh koji mu omekša crte lica.

– Da, ne priviđa vam se, Klemare: to sam ja, Lorenzo Damplem. Mislili ste da sam mrtav, a?

– Bogme smo strahovali, gospodine Lorenzo! Mnogo je vremena prošlo! Pa još tamo u tim zemljama! Drago mi je što vas vidim. Odmah sam vas prepoznao, po očima. Što se tiče ostalog, mnogo ste se promenili tokom svih ovih godina koliko vas nije bilo... i kako ste preplanuli!

– To vam je afričko sunce, Klemare. Možete li mi doneti kovčeg?

– Naravno, gospodine Lorenzo. Uskoro kreće omnibus. Hoćete li da mi date i kofer?

– Ne, hvala, njega ću ja poneti. Moja maćeha i dalje živi u našoj kući, zar ne?

– I dalje, gospodine, s gospođicom Žanin, gospodinom Feliksom i jednom rođakom, siročetom bez oca i majke, gospođicom Surber.

– Surber?

Lorenzo je pokušavao da osveži pamćenje.

– A, da, sećam se! Gospođica Surber je rođaka mog oca koja je živela u Bretanji. E pa, hvala, Klemare, do skorog viđenja. Ako stignete pre mene, sačekajte da vam platim isporuku.

Udaljio se spokojnim korakom. Dok je unaokolo gledao ta poznata mesta na kojima je proveo detinjstvo i dečaštvo, uočio je malo promena. Poneka nova kuća, snobovske vile sa desne strane bulevara, oivičenog platanima, koji vodi ka stanici. Dimnjak neke pomalo udaljene fabrike s halama pokrivenim novim crepom. Levo spora i lenja reka tekla je kao nekad koritom u kojem su rasle visoke ustalasane trave. Stari kameni most i dalje se pružao s jedne na drugu obalu, živopisan i drevan, obrastao bršljanom. Malo dalje, u Ulici izgubljenog izvora, Lorenzo je zatekao gotovo sve iste radnje, neke nepromenjene, druge osavremenjene. Ljudi su, kako bi ga videli u prolazu, sa uobičajenom palanačkom radoznalošću gledali tog neznanca koji je izgledao kao veliki gospodin, iako mu je

odelo bilo pohabano i iznošeno, a stari sivi šešir od filca, koji mu je delimično pokrivaio crnu, blago talasastu kosu, deformisan. Mladić je prepoznavao poneko lice iz davnih vremena.

Starom kovaču koji je stajao na pragu svoje radionice, veselo je rekao:

– Dobar dan, Pinsono!

Smeškajući se začuđenom licu tog dobrog čoveka, produžio je svojim putem, ali ne pre no što mu je prijateljski klimnuo glavom.

Jedna kula iz XIII veka, na uglu kuće, izrezbareni nadvratnik iznad vrata, podsećala ga je na drevnost tog gradića. U dnu ulice se, s desne strane, uzdizala prelepa kuća podignuta od cigle i kamena. Kad joj se Lorenzo približio, vrata se otvoriše a neki suvonjav čovečuljak, sede kose i požutelog lica, počeo da silazi niza stepenice koje su vodile na pločnik. Lorenzo zastade ispred njega, rekavši mu sa izvesnom ironijom u glasu:

– Dobar dan, rođače.

Gospodin Adrijen Barbelije, bivši advokat, član komore u Bordou, ukopa se u mestu zureći u mladića pomalo začuđenim pogledom.

Lorenzo se zajedljivo zasmeljli.

– Kako? Zar me ne prepoznaješ?

– Istini za volju... Da... Lorenzo, rekao bih.

– Glavom i bradom, rođače.

Pošto se pribrao, gospodin Barbelije stade da ga odmerava od glave do pete.

– Da, da... Ali šta ti bi da dođeš tako iznenada, kad godina ma niko nije dobijao vesti o tebi?

– Vesti o meni ne bi mnogo zanimale nikog odavde. A da li je trebalo da se najavim, ne; volim iznenađenja.

Gospodin Barbelije mu uzvрати jetkim tonom:

– Ja ih pak mrzim... A mislim da će se i tvoja maćeha složiti sa mnom.

Sarkastičan pogled izmeni Lorencovo lice.

– Nimalo ne sumnjam u to. Svakako ću je uznemiriti tražeći ono što mi pripada. Ipak, moraš priznati da sam bio prilično velikodušan što sam joj drage volje dopustio da uživa u tome sve do danas.

– Samo si izvršio svoju dužnost, ona je žena tvog oca, te takođe ima pravo...

Lorenzo natušti veđe, lice mu se smrknu u skladu s pomalo osornim tonom kojim je odgovorio:

– Pravo? Nema ona nikakvo pravo na tu kuću koja je, po želji mog oca, meni pripala. Ona i njena deca dobili su preostali novac, a moj deo je ova kuća.

– Neću reći da nije tako, ali ja sam govorio o moralnom pravu.

– O moralnom pravu? Kakvom? Pomogla je mom ocu da propadne; uspela je da me razdvoji od njega pošto mi je u svakoj prilici pokazivala svoju netrpeljivost. Ne, ništa ja njoj ne dugujem, baš ništa. Što se tiče mog brata i moje sestre, to je već nešto drugo. Ukoliko im zatreba moja pomoć, neću ih odbiti, budući da to jeste moja obaveza.

Dok je Lorenzo govorio, gospodin Barbelije ga je i dalje odmeravao. Pogled mu se zadržao na starom koferu, na cipelama primetno iznošenim. Njegove tanke usne prezrivo se izviše kad je licemerno upitao:

– Kakva to pomoć? Svakako ne novčana, sudeći po tvojoj pojavi! Nisi se baš obogatio u Africi, a, Lorenzo?

– Toliko puta si prorekao da nikad ni u čemu neću uspeti, dragi rođače! I sad si srećan što si pogodio, zar ne?

– Srećan ne. Ali previše sam te dobro poznao da ne bih predvideo da nećeš uspeti. Činjenice mi daju za pravo, budući

da si se, evo, vratio. Ne više onako bogat kao kad si krenuo, pretpostavljam.

Lorenzo uhvati prezriv pogled kojim je rođak piljio u njegovu odeću. Zasmeljli se, pa odvrati:

– Ne izgledam kao čovek koji je stekao bogatstvo, a? Šta da se radi, rođače! Ne ljutim se ja. Novac je opsena i ja ću se prema njemu tako i ponašati.

– Ha-ha! Izigravaš dobruću, lepi moj; ali mene nećeš zavarati tom malodušnošću. Voliš i novac, kao svi drugi; na nevolju, u tvoju kesu nije hteo da uskoči. I šta ćeš sad? Ovde ne možeš naći ništa od čega ćeš zarađivati za život.

– Potražiću neki posao u Bordou.

– U Bordou... Da... Ali zašto ne u Parizu?

Podrugljiv blesak sinu u Lorencovom pogledu.

– Naravno, Pariz je dalje od Trejaka! Ali imaću vremena da razmislim, zato što ću se malo zadržati ovde, u svojoj staroj kući.

Gospodin Barbelije obesi mršavo lice.

– A šta ćeš raditi? S kim ćeš živeti?

– Imam nešto malo ušteđevine, dovoljne da preživim. Razonodiću se pecanjem. Bez brige, neću se dosađivati!

Crne oči mu zasijaše vragolastim sjajem.

– Ideš u grad, rođače? U tom slučaju, možemo zajedno do trga.

Gospodin Barbelije brže-bolje reče:

– Ne, idem na stanicu nekim poslom. Laku noć, mladiću.

Ispruži Lorencu ruku zaštitničkim gestom.

– Doviđenja, rođače. Pozdravi moje male rođake. Klementin i Andrej su zacelo već velike.

– Klementin je udata za jednog lekara u Perigou. Dobar brak, valjan momak. Doviđenja, doviđenja!

Otišao je kuckajući po pločniku svojim štapom sa zlatnom drškom.

Lorenzo je produžio svojim putem. Grickao je veoma ru-mene usne; crne baršunaste oči svetlucale su mu od živahne radosti dok je razmišljao: *Taj dobri Barbelije nije bio raspolo-žen da ga vide u Trejaku sa siromašnim rođakom. Nije me ni pozvao da posetim njegovu ženu i kćerke. Krasnog li rođaka! Bordo je previše blizu, po njegovom mišljenju, jer bi mi moglo pasti na pamet da tražim preporuku... Ili možda zajam!*

Lorenzo se zaputio Volujskom ulicom, prilično strmom. Jednog dana, dok je s drugarima trčao niz tu ulicu, pao je i ra-sekao čelo. Maćeha mu je, ne bi li ga utešila, rekla da je baraba. Nikada u njoj nije našao ni zrnce dobrote ili osećaja za pravdu. A znao je da njegov otac, previše slab, pati zbog nje.

Na vrhu ulice ukaza se neka ženska prilika u crnom. Upr-kos godinama razdvojenosti, Lorenzo ju je odmah prepoznao. Bila je to gospođa Lorio, dalja rođaka Damplemovih, krupna dama koja je na krštenju držala Lorenca. Duhovna veza nije je učinila popustljivijom prema njemu dok se sukobljavao s ma-ćehom. Štaviše, setio se jedne scene u njenoj kući kad je oštro ukoren. Nedugo zatim je otputovao, a da je pre toga nije više video.

Izdaleka je gledala u mladića koji je mirno hodao. Pomislio je kako se nije promenila. Imala je isti siguran korak i, kao i obično, hodala visoko podignuta čela, ističući dug nos, kao da kaže: „To sam ja, gospođa Lorio, predsednica Ženskog dobro-činstva, predsednica Društva za skupljanje odeće za siroma-šne, Komiteta za promociju dobrih knjiga... I kandidatkinja za sve moguće predsedničke položaje.“

Kad joj se dovoljno približio, Lorenzo joj je pošao u susret, pa skinuo stari šešir, podsmešljivo rekavši:

– Dozvolite mi da vas pozdravim, gospođo. Prepoznajete li zabludelu ovčicu koja se vratila u tor?

Gospođa Lorio je umišljala da je ništa ne može iznenaditi. Ipak, ovoga puta je morala mnogo da se potruži da potisne nagon da se trgne. Oštroumno je odmerila mladića, pa preterano spokojno uzvratila:

– A! To si ti, Lorenzo? Skoro da smo pomišljali da si mrtav. Nikom nisi javio da dolaziš?

– Nikom. Biće to iznenađenje za sve.

– Zaista veliko iznenađenje. Šta si radio sve ovo vreme?

Govorila je jedva čujno, odmeravajući mladića s prezrivim saosećanjem.

– Tja! Zараđивао за живот.

– I vratio se siromašan kao što si i bio, naravno! Tvoj rođak Barbelije je to i predvideo. Ne samo on već i Monso. Oni su te dobro poznavali i znali su da nisi od onih koji će postati milioneri ili bar uspeti da ostave nešto sa strane.

– Zadivljujuća je visprenost mojih rođaka i mojih sugrađana! Da, možda sam pogrešio što ih nisam poslušao. Ali šta ćete, mladost voli pustolovine! Kako god bilo, ne kajem se zbog godina koje sam dole proveo.

– To je tvoja stvar. Ali ako se vraćaš bez novca, ne nadaj se da ga možeš naći kod svoje maćehe.

– Neću ništa tražiti od gospođe Damplem, budite sigurni: ne želim ništa više od onog na šta imam pravo, što će reći osim krova nad glavom koji mi pripada. Što se ostalog tiče, za sebe ću umeti dovoljno da zaradim.

– Utoliko bolje! Srećno. I prijatno ti veče.

Uputila mu je još jedan ovlašni zaštitnički pozdrav, pa produžila svojim putem.

Lorenzo procedi kroza zube:

– Eto i jednog kumčeta koje ne služi na čast. Zanemarljivog. Već ih je dvoje koji na mene tako gledaju! A sad, kod moje drage maćeha! – Ulica je izbijala na crkveni trg, nepravilnog oblika, sastavljen od više malih trgova što su zadirali u ulice, a oko njih su se uzdizale drevne palate od patiniranog kamena i sivi zidovi na kojima su cvetale divlje rotkve. Crkva iz XII veka uzdizala je pod svetlošću sutona svoj nizak, zdepasti zvonik, nagoreo i oronuo od vremenskih nepravilnosti. U to rano predvečerje, crne vrane su letele oko njega ukrštajući puteve, ispuštajući kreštave zvuke. Pročelje je ostalo u senci ispod niskog i dubokog portika, i kad je Lorenzo pored njega prošao, već je bilo u mraku.

Kuća Damplemovih nalazila se uz apsidu Crkve Svetog Stefana. Bila je jedna od najstarijih i najupečatljivijih u Trejaku. Pomalo teškog pročelja, bogatog krovnim vencima i stubovima, izgledala je veličanstveno i jasno je bilo zašto je gospođi Damplem, kojoj taština nije bila jedina mana, toliko stalo do tog doma, iako je pripadao njenom omraženom pastorku.

Lorenzo načas zastade uputivši dug pogled toj staroj sivoj kući u kojoj su živele mnoge generacije Damplemovih. Na nekoliko trenutaka pogled mu se zamagli od silovite ganutosti: tu je umrla njegova majka, lepa Đelsomina, tako dobrohotna i mila. Iako mu je tad bilo samo deset godina, bol je bio tako snažan da mu je neko vreme ugrožavao zdravlje.

Sećao se i očevog očajanja, turobnih dana koji su usledili nakon odlaska tog čarobnog stvorenja, svetlosti njihovog doma. Nije zaboravio ni svoj gnev, svoj revolt, koje je osetio onog dana kad je gospodin Damplem, osamnaest meseci posle Đelsominine smrti, uz mnogo okolišanja objavio da se ženi.

Ne, ništa nije zaboravio, ni prikriveno maćehino kinjenje, ni tajne patnje u dubini svog zatvorenog srca, zatvorenog u samo sebe otkako više nije mogao da nađe oduška u majčinoj

nežnosti. A onu koja je zauzela mesto njegove majke, koja ga je lišavala očeve ljubavi, nju je mrzeo, a i dan-danas je mrzi.

Lorenzo priđe masivnoj kapiji, pa podignu zvekir od kovanog gvožđa, koji pade uz potmulu tresak. Prođe nekoliko sekundi, a onda neko odškrinu jedno krilo i pred njim se ukaza nežno lice neke devojke. Zagasitoplave oči piljile su u pridošlicu kad ga je upitala melodičnim glasom:

– Šta želite, gospodine?

– Hteo bih da vidim gospođu Damplem, gospođice.

– Izašla je, ali mislim da će se uskoro vratiti.

– Dobro, onda ću sačekati. Ja sam njen pastorak, Lorenzo Damplem.

Neskriveno iznenađenje obasja devojčino lice.

– Lorenzo Damplem!

On se osmehnu, zadovoljno gledajući to lepo usko lišće koje se malo zarumenelo.

– Čovek ustao iz mrtvih, zar ne? Ti mora da si moja rođaka Elen Surber, koju sam upoznao kao malu, kad sam sa ocem putovao u Bretanju. Tad sam imao šesnaest godina, a ti si bila detence, devojčica koju sam vodio u šetnju u park vašeg starog zamka i koja se mnogo vezala za mene.

– Da, ja sam Elen Surber.

Širom je otvorila kapiju. Lorenzo je ušao u prostrano predvorje popločano crnim i belim pločicama, sa izbledelim tapetama na zidovima.

Elen je, uzdrmana i porumenela, stidljivo rekla, spustivši šaku u njegovu koju joj je pružio:

– Nisi se javljao; niko nije znao ništa o tebi.

– I već su me poslali u svet senki, zar ne? Ali ne, živ sam, kao što vidiš. Dakle, gospođa Damplem zbilja nije tu?

– Nije, otišle su, ona i Žanin, na prijem kod gospođe Ledik.

– Ko je gospođa Ledik? Ne sećam se tog prezimena.

– Njen muž je jedan od lekara ovde u Trejaku.

– Novajlija, znači. Istina je da se za pet godina mnogo toga promenilo u starom dobrom Trejaku. Dobro, rođako, sačekajću s tobom gospođu Dampem, ako nemaš ništa protiv.

Dok je Elen zatvarala vrata, Lorenzo je spustio kofer na pod, pa odlučno ušao u veliku svetlu sobu okrenutu ka vrtu. Zatekao ju je istu kakva je bila kad ju je napustio: na zidovima su bile iste tapete na crvene pruge koje su sad izbledele; uz jedan prozor je stajao stari radni sto od masivnog mahagonija, pun papira; malo dalje, biblioteka sa zbirkom klasika u bogatom povezu; potom veliki sto, prekriven baršunastom tapiserijom protkanom nitima boje starog zlata, za kojim se mali Lorenzo toliko puta beskrajno zabavljao igrajući tombolu ili *Ne ljuti se, čoveče* s majkom. Na malom kaminu stajao je sat u ampir stilu, sa stubovima od sivog mermera između dve amfore, u kojima je nekad Đelsomina nežnim rukama raspoređivala cveće.

Lorenzo je zastao nasred sobe pa začkiljio kao da bi da sakrije ganutost u pogledu. Elen je ušla za njim, a on joj se obrati:

– Mislio sam da se ovde nešto promenilo; ali ne, ovo je i dalje moja nekadašnja radna soba.

Dugo se obazirao oko sebe. Kroz prozor je dopirao topao vazduh i sjaj sunca na zalasku. Starinski vrt izlivaao je nežne mirise u umiruću svetlost. Lorenzo stade uz jedan francuski prozor pa se zagleda u vrt.

– Srećom, ni vrt se nije promenio. Nije imala novca, pa je bila prisiljena da poštuje moju imovinu. Inače bih se gorko kajao zbog svog nemara u polaganju prava na sopstvenu imovinu.

Ponovo se okrenuo da pogleda Eleni. Devojka je stajala pokraj njega, stidljiva i приметно uznemirena. On osmotri njeno

ljupko okruglo lice, finu put sklonu crvenilu, duge trepavice, tamne kao i njena kosa, koje su se nežno spuštale preko očiju.

– Dugo si ovde, Elen?

– Osamnaest meseci otprilike... Od mamine smrti.

Elenine usne uzdrhtaše na te poslednje reči.

Lorenzo je uhvatio rođaku za nežnu toplu ruku, pa je po-
veo ka staroj sofi od pohabanog baršuna.

– Dođi ovamo i sve mi ispričaj. Ja ništa ne znam. Nisam
znao ni da je rođaka Gabrijel preminula.

Hitrim nervoznim prstima zadržao je Elenine dok je ona
govorila o srećnom životu i spokoju u kojem je uživala s maj-
kom u starom zamku u Brevijiju, potom o tužnim danima na-
kon smrti, bezmalo iznenadne, Gabrijel Surber. Njene lepe oči
bile su pune suza, a mala šaka drhtala je u Lorencovoj.

– Kad sam ostala bez svoje drage majke, za mene je sve bilo
svršeno. Nisam imala nikog svog na svetu. Nas dve smo živele
vrlo povučeno u Brevijiju; još otkako je obudovala, mama nije
više održavala nikakve društvene veze. Nije imala rođaka, a
iza oca su ostali samo Damplemovi. Pisala sam gospođi Dam-
plem, zamolivši je da me posavetuje šta mi valja činiti. Ponu-
dila mi je da pređem kod njih. U međuvremenu me je tutor, je-
dan stari gospodin iz okoline, obavestio da se malo nasledstvo
koje mi je otac ostavio umnogome smanjilo zbog nekih rizič-
nih ulaganja. Majka i ja smo živele od lepe apanaže koju je
njoj ostavio jedan ujak. Meni je sad ostao samo mali godišnji
prihod, kao i Breviji, koji nema nikakvu vrednost jer je u vrlo
lošem stanju. Beležnik ga je ove godine nekom iznajmio, ali to
što dobijem jedva da je dovoljno za neophodne opravke.

– Kako si onda, sirota Elen, primljena ovde s obzirom na
taj mršav imetak?

Njena nežna koža ponovo se zarumenela, kad je s nelago-
dom rekla:

– Pa... Prilično dobro. Novca imam dovoljno da platim sebi boravak i hranu, te nisam na teretu gospođi Damplem...

– Osim toga, tera te i da radiš, zar ne? Na ovim lepim ručicama ima tragova poslova koje obavljaš. Zar nije tako, Elen?

Ona je, ne odgovorivši, pokušala da izvuče ruku, ali Lorenzo je snažno stegnu i zadržao je zureći nadmoćno u devojčine oči.

– Odgovori mi, Elen. Ponašaju se prema tebi kao prema siromašnoj rođaci, prezrenoj i iskorišćenoj!

Ona odvrati, usiljeno se osmehnuvši:

– O, ne preteruj! Uveravam te da me posao ne umara; navikla sam na rad u Brevijiju i čak bih bila srećna u svojoj nesreći, samo da mi pokazuju makar malo naklonosti.

Lorenzo se zasmeljli.

– To se ne može očekivati od gospođe Damplem! A njena kći, kakva je prema tebi?

– Pa... Nije loša.

Lorenzo se ponovo nasmeja.

– Jadna Elen, dovodim te u nepriliku svojim pitanjima! Hajde, sâm ću zaključiti.

Elen, koja je nešto osluškivala živahno reče:

– Mislim da stižu.

Lorenzo ustade, pa ode da otvori vrata radne sobe. U po malo mračnom predvorju ispred njega se ukazaše maćeha i polusestra.

Gospođa Damplem se naglo trže, pa uzviknu:

– O, Lorenzo!

– Da, Lorenzo se vratio u rodni grad.

Gospođi Damplem krv jurnu u svelo lice kad je promucala:

– Kakav je to način... Kakav je to način da se ne najaviš?!

– O, kad se dolazi u sopstvenu kuću, nema nikakve potrebe.

– A... A odakle dolaziš?

Pokušavala je da se pribere dok je odmeravala mladića s loše prikrivenom netrpeljivošću, baš kao i njena kći Žanin porred nje.

– Šta si tamo radio?

– Zараđивао за живот, наравно.

– I jesi li se obogatio?

Postavljajući mu to pitanje, gospođa Damplem se prezrivo osmehnu. Stara odeća i stari kofer već su joj pružili odgovor.

Lorenzo odvrati uz ironičan osmeh:

– Ne veruješ da sam u stanju da uspem, zar ne?

– Priznajem. Iznenađila bih se da nije tako.

– Šta ćeš, sreća se ne može svakom osmehnuti! A ti mi, Žanin, ne izgledaš previše srećno što vidiš brata.

Žanin Damplem je ličila na majku. Bila je sitna i plavokosa na nju, imala je isto pakosno lice i svež ten kakav je nekad imala gospođa Damplem.

Stiskajući usne čiji je faličan oblik ruž samo još više isticao, pružila je ruku Lorencu i ujedno hladno rekla:

– Baš si nas iznenadio!

– Iznenađio, da! Ni pomišljale nismo...

Gospođa Damplem je takođe pružila mladiću ruku tankih prstiju, punih prstenja, kao kad je bila mlada.

– Nameravaš da ostaneš neko vreme?

– Možda. Još nisam odlučio. To će zavisi od mnogih okolnosti.

– Ah! Pa dobro, idem da ti spremim sobu.

– Očevu, moliću lepo.

– Sobu tvog oca? Nemoguće, to je sad gostinska soba.

– Goste ćeš smestiti u neku drugu. Ja ću uzeti tu sobu i ovu.

Pokazao je na radnu sobu na čijem je pragu stajala Elen, piljeći čas u hladno i nadmeno Lorencovo lice, čas u uzrujano lice gospođe Damplem, koja je pokušavala da priguši bes.

– Radnu sobu? Mi tu pišemo pisma, Feliks tu uči...

– Žao mi je, ali u kući ima dovoljno drugih soba koje možeš koristiti u te svrhe. Pošto sam toliko dugo živio u inostranstvu, osećam potrebu za svojim domom... Ti bi to trebalo da razumeš, a ne da moram da ti objašnjavam.

U svetlim očima gospođe Damplem video je onaj opaki sjaj koji je dobro poznao. Ali sad je stajala naspram čoveka koji je, ohrabren svojim pravom, s hladnom odlučnošću tražio ono što mu pripada, dok se ona osećala nemoćno.

Nervozno je odvrtila:

– Pa dobro, kako god hoćeš. Soba je spremna... Imaš li još prtljaga osim tog?

Prezriv pokret kojim je pokazala na kofer rečito je propratio pitanje.

– Da, imam putni kovčeg koji će Klemar uskoro doneti.

– Dobro. Odnećemo ga gore. Mi večeramo u sedam... Elen, znaš li da li se Feliks vratio?

Dok je uzimao svoj kofer, Lorenzo je upita:

– Šta radi Feliks? Kako to da je kod kuće u ovo doba godine?

Odmerivši pastorka kao da kaže „Šta se ti mešaš?“, gospođa Damplem se ipak udostoji da mu odgovori:

– Nije se osećao najbolje, pa ću ga zadržati kod kuće do kraja oktobra.

– Ide u školu? Čime će da se bavi?

– Još ne zna. Ali nema žurbe, nedavno je napunio četrnaest godina. Elen, idi reci Mari Luiz da stavi još jedno jaje u zapečeno povrće i zakuva malo više supe.

Devojka se udalji, a Lorenzo se zaputi ka stepeništu.

Majka i kći udoše, smrknute, u radnu sobu. Gospođa Damplem se sruči na sof, utučeno primativši:

– Samo nam je još ovo trebalo!

– Da, kao da nam je neko prosuo kofu vode na glavu!

Žanin je stajala naspram majke, gužvujući svetle rukavice koje je u međuvremenu skinula, pa lupkajući nogom o pod, ljutito nastavila:

– Taj je u stanju da nas izbaci na ulicu! Jesi li videla kako se drži? Naravno, ne može se poreći da je naočit momak, ali s njim se ne može razgovarati i reklo bi se da ne izgara od ljubavi prema tebi, mama! Dovoljno je videti kako te gleda!

Gospođa Damplem ustade sa sofe gotovo bezglasno rekavši:

– Mrzim i ja njega! Nikad se nismo slagali. Uvek je bio nepodnošljivo ponosan i sejao razdor između mene i tvog oca. Osim toga, znamo li išta o tome šta je radio tokom svih ovih godina koliko nije davao glasa od sebe? Ko nam kaže da nije postao neki pustolov?

– Možebiti, iako deluje veoma pristojno. Kad bi se lepo obukao, zaista bi izgledao kao pravi gospodin.

Gospođa Damplem prezrivo iskrivi lice.

– Biće da je u velikoj oskudici kad je tako obučen. Nekada je bio prilično elegantan, vrlo brižljivo se odevao. Ali nadam se da neće ovde jesti za badava!

– Bojim se da mu je upravo to namera.

– Pa dobro, reći ću mu bez okolišanja da negde drugde nađe smeštaj. Sa ovakvim budžetom, samo nam još on fali!

Žanin zabrinuto primeti:

– Da ne pominjem da treba dati avans gospođici Žerves, inače nam neće sašiti haljine za zimu.

– Avans? Od čega? Ništa mi nije ostalo... A taj prokleti Lorenzo je baš sad našao da mi padne na grbaču! Sad treba da živim u strahu da bi preko noći mogao da nas izbaci na ulicu. A da plaćamo najam, Žanin, nema ni govora... Ni govora!